

МЕЂУНАРОДНИ МОНЕТАРНО-КРЕДИТНИ ОДНОСИ СА МЕЂУНАРОДНИМ МОНЕТАРНО-КРЕДИТНИМ ПРАВОМ

Значајан део међународних финансија са међународним финансијским правом чине међународни монетарно-кредитни односи са међународним монетарно-кредитним правом, којима посвећујемо посебну студију. У њој ћемо обрадити поглавља:

I Државни дугови и потраживања; II Међународне финансијске институције; III Међународно монетарно право; IV Платни промет са иностранством и девизни прописи, V Кредитирање међународне трговине и осигурање и VI Инострана имовина у Југославији те југословенска имовина у иностранству.

I Државни дугови и потраживања. — Класична наука о финансијама проучавала је, са ретким изузецима, само питања међудржавних дугова, нарочито пак разлоге закључивања државних зајмова и кредита заједно са политичким и економским мотивима и могућношћу стварања политичке и економске зависности дужника од веровника (и обрнуто!), услове зајмова, дакле, нарочито модалитете закључивања зајмова, готово искључиво у виду емисије парцијалних обвезница на међународном тржишту капитала са различитим каматним стопама зависним нарочито од бонитета дужника те благонаклоности банака и саме државе где су се обвезнице емитовале, јер је она тек дозволом за котирање обвезница на својим берзама омогућавала пласман и касније трговање, зависно и од стања на тржишту капитала, питање емисионог курса и курса преузимања зависног и од више или ниже провизије банака сарађујућих у емисији; надаље су се проучавали модалитети враћања зајма, као и економске последице закључивања зајма (повољне ако се радило о продуктивним и рентабилним зајмовима), те враћања (често неповољне због платно-билансних потешкоћа), давање у залог државне имовине или извора прихода иза првог светског рата и питање гаранција других држава (нпр. зајмови дати Немачкој и Аустрији, овој на основу акције Лиге народа). Коначно су се разматрале и потешкоће у вези са отплаћивањем зајмова, дакле ограничавање сервиса по њима, у виду одлагања анuitета, снижавања каматне стопе (привременог или дефинитивног), плаћања анuitета или барем камата у домаћој валути, употребљивој само за нека унутрашња плаћања, или у новим (*funding*) обвезницама, често на основу нарочитих споразума са заинтересованим владама или барем удружењима портера. Осетљиво је постало питање златних и девизних клаузула.

У вези са гаранцијама или залагањем државних прихода (нарочито царина и монопола) појављује се и питање надзора веровника над финансијским пословањем барем царинарница и управа монопола те чак учешћа иностраних веровника у управним органима (нпр. Српској, касније Југословенској Управи државних монопола) или надзора над финансијама неких држава које су након првог светског рата добиле зајмове са посредовањем Лиге народа. Коначно се проучавало и питање државног банкрота и репудијације државних дугова (Совјетски Савез после октобарске револуције), после првог светског рата нарочито расподеле предратних аустријских и угарских државних дугова у вези са питањем територијалне сукцесије, те питање међусавезничких дугова, повезано донекле са немачким репарацијама све до Хуверовог мораторија (1932), којим су државе-дужници сматрале ликвидираним своје међусавезничке дугове, дате највише од САД и Велике Британије.

Узимајући у обзир, поред већ споменутих те данас, барем донекле, мање актуелних проблема, *нови систем међународног јавног кредита* који је истакао бројна нова питања, не смемо се чудити, што редактори *Handbuch der Finanzwissenschaft* нити до издања 4. свеске (1965) нису пронашли сарадника за укупну проблематику међународног јавног кредита, него су се задовољили чланцима о међународној помоћи те међународним финансијским институцијама, док у предговору жале што нису могли пронаћи писца нпр. о међусавезничким дуговима, мада спомињу амерички начин ратног финансирања „*lend-lease*.”

Класичан облик задуживања у виду издавања државних обвезница на финансијском тржишту једне или више држава изгубио је на значењу, јер се уместо приватног финансирања појављује у растућој мери јавно финансирање односно кредитирање у виду зајмова датих од самих држава, њихових фондова (нпр. северноамеричког, сада укинута *Development Loan Fund*), њених банака (нпр. америчке *Export-Import* Банке = Ексимбанке). Поред издавања глобалне обвезнице за читав износ зајма неки зајмодавци придржавају права да захтевају издавање парцијалних обвезница дужничке државе које се могу пласирати на међународном тржишту капитала, слично као и парцијалне обвезнице какве банке. Нарочито Светска банка успела је да пласира најпре на северноамеричком финансијском тржишту своје бонове и обвезнице (са доспећем до 30 година) најпре у доларима, касније и у разним другим претежно европским државама и у другим конвертибилним валутама, што изискује сагласност односно државе.

Овде наводимо стари проблем везивања дуга за злато или девизу (нпр. долар садржавајући 0,888671 грама чистог злата) и питање залога, које се још појављује.

Споразуме (међудржавне финансијске аранжмане) склапају често саме државе (владе) или држава са банком-веровником са одобрењем друге владе, али кредит другој држави не даје увек сама држава, она се само обавезује да ће ставити другој влади на располагање кредите преко одговарајуће банке (нпр. Југословенске банке за спољну трговину) која је овлашћена да одреди подробније услове кредита, или се чак склапање

уговора о зајму препушта обема банкама. Каткада држава само обећа да ће својим предузећима препоручити давање зајма. Овакви међудржавни аранжмани односе се обично на инвестиционе кредите за опрему, испоруку читавих индустријских објеката, или на извођење инвестиционих радова у иностранству за односну државу коју, дакле, кредитира наша банка, барем посредно, док за отплату одговара сама иностранна држава као дужник или барем као гарант-често поред централне банке. И држава могла би узети, или барем гарантирати комерцијални кредит. Споменули смо већ некадашње северноамеричке кредите на основу продаје пољопривредних вишкова отплативе у динарима, мада обрачунате у доларима: при томе се поставља питање обрачунавања курса у време додељивања и отплате кредита, те се за неке сврхе употребе динарских контрапарт средстава примењује повољнији курс, за прерачунавање долара у динаре. Такви северноамерички кредити заслужили би због великог броја и износа посебну обраду, нарочито у погледу обично ограниченог права веровника да тражи за део доспелих анuitета отплату у девизама (нпр. 2—4%), али водећи при споразумевању о таквим исплатама рачуна о стању нашег платног биланса.

С друге стране, уговори о разним иностраним кредитима, укључујући кредите Светске банке, предвиђају за случај одуговлачења исплате дужних анuitета неодложно доспевање читавог дуга. Ипак је било у нашој послератној финансијској историји више случајева споразумног одлагања плаћања доспелих анuitета (¹) нпр. у вези са нашом девизном реформом из 1961. и 1965. г., нарочито због истовременог доспећа већих износа кратко- и средњорочних дугова, мада наше целокупно задужење према иностранству (²) у поређењу са дуговима других држава није високо (према стању 31. децембра 1965. 1,2 милијарде \$), мада ту треба урачунати и знатне обавезе (условне) из наслова разних гаранција.

Потребно је, такође, водити рачуна о *нашим кредитима* одобреним првенствено земљама у развоју (али и индустријским нпр. за наше испоруке бродова), које на овом месту супротстављамо износу нашег укупног задужења, мада то већином нису кредити саме државе, већ углавном наших банака, убудуће Фонда федерације, те самих радних организација. Према новијим проценама крећу се одобрени кредити око 800 милиона \$, али су стварно искоришћени износи знатно нижи, јер се кредити често не искоришћују у уговореном року те се продужавају рокови за коришћење, али каткада и рокови исплате већ доспелих анuitета искоришћених кредита, и поред гаранција које за овакве наше кредите преузимају иностране централне или развојне банке и владе. Удео међудржавних кредита износи око 77, комерцијалних 23%.

Питање *гаранција* за зајмове закључене у иностранству поставља се и за наше иностране дугове. Народна банка је често давала гаранције за отплату дугова других (специјализованих) банака и предузећа, мада ретко

(1) Под називом рефинансирања, консолидације, конверзије, новог кредита и сл.

(2) Саопштено Светској банци према стању 1951. г. (Сл. весник Президијума Народне скупштине бр. 24) те у 1964. г., као и свих нових иностраних дугова закључених (Додатак Служб. листа СФРЈ: Међународни уговори и други споразум, скраћено МЅУг — 4/67.).

у виду свог банкарског акцепта. Док за њезине обавезе федерација још јамчи она не јамчи више за нове обавезе „специјализованих” банака. Због тога ће можда неки инострани кредитори наших пословних банака тражити иначе допуштену супергаранцију Народне банке односно Светска банка и надаће јамство федерације за разне зајмове одобрене Југословенској инвестиционој банци (нпр. за железнице). Гаранције за кредите додељене иностранству у осигурање кредита обрађујемо на другом месту.

Пажњу заслужује и питање *накнаде за национализовану инострану имовину* те такву имовину погођену сличним нашим мерама. Накнада уговорена са страним државама која се, додуше, односи не само на предузећа те учешћа у њима већ и на некретнине страних власника, износи досада укупно нешто изнад 100 милиона \$, док се предатно учешће иностраног капитала ценило на нешто изнад 5 милијарди предатних динара или тадашњих око 100 милиона \$. Накнада је претежним делом већ исплаћена, нарочито преко разних клиринга додатним испорукама југословенске робе, те су заинтересоване државе морале расподелити укупни примљени износ накнаде корисницима према својим подацима. Од Грчке смо примили 20.000 \$ као противвредност вишка двовласничких имања наших држављана у Грчкој изнад збира грчких двовласничких имања у нашој земљи. И питање оптантске имовине на територији наслеђеној после 1947. г. од Италије решено је делимично снижењем укупног износа талијанских репарација те коначно исплатом вредности преосталог броја (осим у бившој зони Б) оптантских имања (МДУг 11/1966), чиме су регулисани сви узајамни стари финансијски захтеви.

На крају треба споменути и *предратне државне дугове*, посредне, тј. наслеђене од бивше Аустро-Угарске и њених земаља, те непосредне дугове Србије и Црне Горе, и предратне Југославије. Док се у случају дугова Србије и Црне Горе постављало пре свега питање валуте плаћања ⁽³⁾, питање преузимања одговарајућег дела предатних дугова бивше Аустрије и Угарске (заједно са тзв. заједничким дуговима) те дугова њихових земаља решено је на основу мировних уговора (Сенжерменског и Тријанонског) расподелом појединих категорија дугова, већ према томе да ли је било речи о гажираним или негажираним дуговима те према валути плаћања, одређивањем кључева за расподелу на основу економске снаге преузетих територија, те оснивањем паришке Заједничке благајне (*Caisse commune*) која је обављала из уплата држава-наследница службу по тим обвезницама уколико су биле у рукама иностраних партнера. Питање тих дугова решено је након стављања мораторија над југословенским предратним дуговима (од априла 1941) ван снаге посебним споразумом. Други споразуми су закључени са француским, британским, шведским, швајцарским и неким другим портерима, коначно и дефинитивни споразум са америчким портерима који предвиђа наше отплате у растућем опсегу све до 1998. г. (МДУг. 5/67). Решено је и питање нашег учешћа у отоманским државним дуговима као и обавеза за преузету „Јужну железницу” (1964).

(3) Златна клаузула призната веровницима хашком пресудом Сталног суда међународне правде — 1929, али са неким олакшицама.

Ови споразуми намећу нам још за извесно време одређена плаћања у девизама, која се односе и на заосталу камату. Због одобреног делимично знатног снижења првобитне каматне стопе те саме главнице сви ови дугови били су крајем 1966. г. процењени са свега 107 милиона НД те не оптерећују више нити савезни буџет нити наш платни биланс тако осетно као у предатно време. Камате на *све* иностране зајмове и кредите у 1965. г. износиле су 685 милиона Д., од чега треба одбити растућу ставку прилива камата (92 милиона). Отплате зајмова и кредита у истој години достигле су 729 милиона, прилив зајмова и кредита 3.332, дакле вишак примљених средстава 2.604 милиона, чиме је покривен отприлике негативни салдо спољнотрговинског биланса (2.527 милиона Д.).

На основу мировног уговора са Италијом ми смо морали преузети део талијанских предатних обвезница затечених на присаједињеној територији, док смо немачке обвезнице затечене на територији под немачком „анексијом” конвертовали у наше 3% конвертоване обвезнице издате и за нострификоване предатне иностране обвезнице разних категорија. На нострификоване обвезнице у доларима односи се већ споменути најновији споразум са америчким порттерима.

С друге стране треба споменути и лондонски споразум о немачким иностраним дуговима (1953) на основу којег смо примили од Савезне Републике Немачке 300 милиона марака и касније мањи износ у корист наших интернираца на којима су вршени по њихово здравље штетни опити, док још није решено питање наших потраживања из наслова хрватског и српског клиринга, накнада за принудни рад заробљеника и интернираца и неких других потраживања која потичу из рада.

Финансијски надзор иностраних веровника преко њихових заступника у Управи државних монопола отпао је дефинитивно укидањем те Управе (1946), дакле, државног органа у коме је страним члановима припадало пуно право гласања те, дакле, и одлучивања.

II Међународне финансијске институције. — Значајан развој међународне трговине, која је достигла годишњу вредност од 210 милијарди \$ (у једном правцу), захтева не само уређен систем међународних плаћања него и све већи опсег кредитирања те трговине, нарочито пак извоза инвестиционе опреме, као услов за економски и остали напредак држава у развоју које још увек представљају претежни део свих држава света и светског становништва. Њихово подизање није само у њиховом интересу већ и у интересу развијених индустријских држава, како би ове нашле купце за своје производе високог степена обраде, као и ради подизања стандарда осталог становништва света и његовог националног дохотка које је у складу и са начелом активне мирољубиве коезистенције. Стога на развијене државе пада обавеза да, нарочито у деценији развоја (1961—1970), пружају државама у развоју одговарајућу помоћ у разним облицима под сношљивим условима, и то према преузетим обавезама у висини од најмање 1% свог годишњег националног дохотка, што би морало допринети просечној стопи раста националног дохотка у земљама у развоју од 5%. Најновије захтеве у том погледу поставља Алжирска повеља 86 држава у развоју.

Идеја оснивања светских финансијских институција ⁽⁴⁾ за стабилније обављање платног промета те додељивање кредита за обнову као и државама у развоју ради подизања њиховог стандарда довела је још за време рата 1944. г. до оснивања Међународног монетарног фонда и Међународне банке за обнову и развој (Светске банке) који међу своје основне задатке убрајају економски раст чланова на бази међународне сарадње. Њима су се касније придружиле и друге међународне финансијске институције од светског или само регионалног значења те њихов број још стално расте.

У међународном финансирању и кредитирању нарочито је осетљиво питање билатералности или мултилатералности, јер ова боље штити економску и политичку независност примајуће државе, поготову ако може одобрене кредите користити по свом избору у земљи која јој нуди најповољније услове набавке (цена, квалитет, рокови отплате), док су билатерални кредити често везани (нпр. бившег америчког *Development Loan Fund*) за набавку робе или опреме у веровничкој земљи (*tyed credits*), која може користити давање кредита за каткада осетно поскупљење у односу на могућност набавке у трећој земљи. Зајмодавац тиме, додуше у свом интересу, обезбеђује запосленост својој привреди (индустрији, пољопривреди), те можда и неке друге политичке или привредне услове и концесије које можда за дужника значе осетан терет. Због тога се Југославија (и Савезна скупштина) заузима за мултилатералност међународног кредитирања и помоћи, која би морала важити као принцип и за остале социјалистичке земље које своје кредите дају готово искључиво на билатералној основи, мада уз повољније укамаћивање и без неких политичких или економских услова, али су знале отказати Југославији знатан део одобрених и још неискоришћених кредита не само иза 1948. г. већ и касније.

У вези са инвестицијама треба споменути Конвенцију о решавању инвестиционих спорова између држава и грађана других држава, израћену по предлогу Светске банке. Конвенција је ступила на снагу у октору 1966. г. те ју је потписао већи број земаља (и Југославија — МБЎг. 7/67). У ту сврху је основан Међународни центар за регулисање инвестиционих спорова који има и задатак да стимулише прилив приватних капитала из индустријализованих земаља у земље у развоју те побољша климу за приватне инвестиције ⁽⁵⁾. САД су већ раније тражиле од својих дужника гаранције за своје инвестиције које су неке земље регулисале посебним законима о иностраним инвестицијама.

Међународне финансијске институције можемо поделити првенствено на 1) институције за регулисање међународног платног промета и валута; 2) институције за давање (првенствено) дугорочних зајмова и 3) институције за техничку и економску помоћ.

1) *Институције за регулисање међународног платног промета и валута*. У овој групи је најстарија Банка за међународне обрачуне у Базелу

(4) А. Тасић: Међународне финансијске организације, Скопје 1962. и др.

(5) Banque Mondiale et IDA-Rapport annuel 1966—1967, стр. 6.

(*Banque des règlements internationaux*) основана још 1930. првенствено ради кооперације централних банака и трансфера немачких репарација са учешћем наше Народне банке од 10 милиона швајцарских франака у уписаном капиталу од 500 милиона. Банка је након мораторија за немачке репарације потпомагањем и сарадњом са централним банкама у разним валутним кризама доприносила стабилнијим односима на европском новчаном тржишту и у међународним плаћањима, те је можемо донекле сматрати претходником Међународног монетарног фонда (ММФ). Мада се после његовог оснивања Банка сматрала сувишном, она и данас обавља неке његове послове, мада само за Европу, бавећи се и продајом и куповином злата и девиза. Кредите је нудила и нашој Народној банци. Обављала је и послове 1958. г. укинуте Европске платне уније која је обавила уз делимично кредитирање око 48 милијарди \$ плаћања између чланова (чланова ОЕЦЕ). Надаље обавља банкарске послове Монтанске уније и Светског поштанског савеза. Билансна сума премашује 10 милијарди франака.

2) *Међународни монетарни фонд* у Вашингтону намењен је првенствено покривању крагкорочних дефицита у платним билансима државачланица, али и унапређивању међународне валутне кооперације и запослености, склапању девизно-платних споразума између чланица, спречавању конкурентских девалвација и валутних дискриминација, успостављању мултилатералног платног система и укидању девизних ограничења. Државама-чланицама даје златна и девизна средства за редовно преброђавање дефицита у платним билансима који потичу из текућих трансакција те за смањивање неуравнотежености у тим билансима. Фонд заправо не даје кредите већ продаје чланицама за њихову валуту злато или девизе (не само у доларима) у одређеним процентима њиховог улога (квоте) уз услов да их дужник у одређеном року (највише 3—5 година) врати са толико вишом провизијом што је дужи рок враћања (заправо поновног откупа сопствене валуте девизама или златом). Питањем одређивања и начина уплате квоте овде се нећемо бавити. Напомињемо само још да Фонд одобрава и *stand-by* аранжмане („кредите приправности“) који значе често за дужника морално јамство, јер га његови веровници неће узнемиравати својим захтевима знајући да је дужнику обезбеђен такав резервни кредит.

Пошто Фонд због сразмерно незнатног, иако накнадно повећаног износа стварно у девизама и злату уплаћених квота чланица, док је већина квота уплаћена у њиховим домаћим валутама ⁽⁶⁾, није испунио сва очекивања у погледу повећања међународне ликвидности које би одговарало повећаном опсегу светске трговине, обезбедило му је 10 индустријских држава (Клуб десеторице) у 1962. г. допунска средства у износу од укупно 6 милијарди \$ у конвертибилним валутама као фонд за давање кредита за покривање ванредних потреба које би се могле појавити после увођења конвертибилности у главним индустријским земљама, дакле нарочито у случају угрожења стабилности неке валуте.

Земље у развоју пребацивале су Фонду претешке услове за добивање средстава и њихово враћање, тражећи и дугорочнија средства те сред-

(6) Укупан износ номинално уплаћених средстава износи 21 милијарду \$.

ства за компензаторно финансирање ⁽⁷⁾ за покривање платно-билансних дефицита као последице неповољних услова трговања (*terms of trade*), нарочито примарним производима. Касније им је ипак олакшано добивање допунских средстава барем у висини 25% њихове квоте. У најновије време (29. IX 1967) на конференцији у Рио де Жанеиру је након жучне расправе о француском предлогу за увођење и других валута као светских закључено да се уместо допунског фонда оснује паралелни фонд за обезбеђење веће ликвидности Фонда те омогући право специјалног вучења (*special drawing rights*) које ће повећати ликвидност светског платног промета.

Важни задаци Фонда су и одређивање сталних паритета валута чланица који се могу у одређеним условима смањивати само уз сагласност Фонда, његово настојање за увођењем барем спољне конвертибилности валута све већег броја чланица за текућа плаћања, борба против девизних ограничења те за надомештање клиринга мултилатералним платним системима. Фонд настоји и помоћу обавезних консултација са чланицама да укине све дискриминаторске мере које угрожавају нормално обављање спољне трговине и платног промета, нарочито дискриминаторске валутне аранжмане, праксу вишеструких (диференцијалних) курсева за различите трансакције на које се примењују, поред ретко употребљаваног званичног курса, различити курсеви за увоз артикала или њихових групација према њиховој мањој или већој есенцијалности те за извоз према пожељности и тешкоћи извоза (при томе се појављују и разлике у односу на разне државе), док се за нека плаћања, нарочито за увоз луксузне робе или услуга или трансфер капитала примењују обично највиши званични или слободни курсеви (нарочито у земљама Латинске Америке). Такви курсеви могу значити и ограничавање увоза (уместо или поред царина) те фаворизовање извоза у виду неке прикривене извозне премије. ММФ иступа и против неправилно укрштених курсева (какви су се у нас појављивали на редовним састанцима ДОМ-а) где узајамни курсеви разних валута не одговарају њиховом паритету.

И Југославија се досад у знатном опсегу користила пословима Фонда који је потпомогао и девизне реформе (1961, 1965). Њена квота износи 150 милиона, *stand-by* аранжмани (неискоришћених) 45 милиона \$.

3) Након укидања Европске платне уније треба споменути *Европски монетарни споразум* закључен између чланица ОЕЦД који за своје финансијске операције користи нови Европски платни фонд; он даје, уместо раније делимично аутоматски одобраваних кредита за покривање негативног салда у месечним платним обрачунима, кредите (краткорочне) на захтев дужника.

Мултилатерални платни промет у оквиру афричких држава по угледу на бившу ЕПУ морала би обезбедити замишљена Афричка платна унија, надаље Латинскоамерички центар за обрачунавање, док Средњоамеричка платна унија предвиђа кроз неколико година јединствени средњоамерички

(7) Студија *Supplementary Financial Measures* изграђена у Светској банци у децембру 1965.

пезо. Платни промет олакшавају и енглеска фунта у оквиру стерлиншког блока, зоне француског франка те холандске форинте и португалског ескуда.

4) *Економска комисија УН за Европу* основала је 1957. г. мултилатералну компензацију међусобних потраживања и обавеза у оквиру свог Секретаријата који би обављао компензације, нарочито између земаља које нису укључене у друге мултилатералне европске платне споразуме, дакле нарочито између источних и западних земаља, али и уз учешће земаља у развоју. Резултати су испод очекивања. Међусобна плаћања између Аргентине, Бразила те неких западних земаља обављају и односи „клубови“⁽⁸⁾.

5) *Социјалистичке земље* су већ после 1950. г. обављале међусобна плаћања у рубљама, после 1957. г. преко клириншког обрачунског центра код Совјетске Државне банке, све док нису 1962. г. основале Банку за привредну сарадњу (са главницом од 300 милиона рубља), која обавља платни промет међу њима на мултилатералној основи (за сада са извесним ограничењима) на бази обрачунске рубље одобравајући чланицама краткорочне кредите за покривање краткорочне неуравнотежености у међусобним плаћањима. Осим тога прикупља девизна средства банака-чланица те их финансира конвертибилним валутама. Платни промет обавља и за државе-чланице. Југославија је пре свега заинтересована за мултилатералност својих активних клириншких сада према бројним социјалистичким земљама, слично као што је могла барем делимично (до 20%) користити своја потраживања према чланицама ОЕЦЕ за плаћања у корист других земаља-чланица те организације.

А. Институције за давање (првенствено дугорочних) зајмова, Поједине банке за кредитирање привреде. 1) Најважнија *Међународна банка за обнову и развој* даје дугорочне кредите само чланицама ММФ; то би морало обезбедити, поред сада већ неактуелне обнове разрушене европске привреде, нарочито прилив приватних капитала у земље у развоју који су испали због рата, девизних ограничења, валутне нестабилности, национализације и сличних мера, мада се још увек појављују знатна приватна улагања у виду портфељских или непосредних улагања које би морала олакшати и Конвенција о решавању инвестиционих спорова. О начину уплате главнице (претежно у домаћим валутама) нећемо расправљати. Банка даје зајмове владама, владиним институцијама и приватним предузећима, али уз владину гаранцију за све зајмове (осим оних датих самој влади), и то у разним валутама без услова набавке у односној земљи. Кредити су, укратко, намењени привредном јачању држава-чланица, дугорочни су, те се почињу отплаћивати тек иза извесног (почетног) рока. Пошто се дају по банкарско-комерцијалним принципима, Банка темељито проучава продуктивност и рентабилност појединог објекта, као и његово укључивање у националну привреду, док земље у развоју траже опште кредите без таквог везивања на конкретан пројекат. За економска истраживања у корист чланова жртвује сваке године знатна средства сарађујући са разним специјализованим агенцијама УН. Кредите исплаћује по-

(8) Финансије, 1957, бр. 5.

степену у складу са напредовањем инвестиционих радова. Ова контрола, као и висока каматна стопа кредита проузрочена растућом каматном стопом на западним тржиштима ^(8а) изазивају критику чланица и захтев за олакшање услова кредита.

Банка додуше има уписану главницу од 22.849 милиона \$ (од тога Југославија 106,7 милиона), али је стварно уплаћено само 2.284,9 милиона, те је Банка могла до сада одобрити кредите у укупном износу од 10.670 милиона \$ (Југославија 9 зајмова за 270,7 милиона), захваљујући и својим знатним резервама, емисијама бонова и обвезница у разним конвертибилним валутама и на разним финансијским тржиштима (данашње стање 3.075 милиона \$) те уступању својих кредита (обично само неколико наредних анuitета) другим финансијским институцијама (претежно без банчине гаранције), које каткада већ приликом одобравања појединог зајма (и Југославији) партиципирају у делу кредита.

2) Ради олакшања кредитних услова државама у развоју основана је под окриљем Банке *Међународна асоцијација за развој* (*IDA=International Development Association*) која даје и 50-годишње бескаматне кредите (уз незнатну провизију) који се сада почињу отплаћивати тек после 10 година и у валути дужника. Од укупне главнице 999,9 милиона \$ уплатиле су државе прве групе (првенствено индустријализоване) у злату или конвертибилним валутама 751,3, државе друге групе (у развоју) 248,6 милиона, од тога 90% у сопственој валути. Најкасније до 8. XI т. г. чланови прве групе морају уплатити допунска средства од 767,8 милиона. Шведска даје годишње одређена допунска средства; води се акција за даље повећање допунских средстава којима треба додати до сада 210 милиона из добити Светске банке постигнуте у последње 4 године. Захваљујући томе *IDA* је могла одобрити кредите на снази у укупном износу од 1.664,1 милиона \$. Југославија као чланица друге групе до сада их није користила, али је обећала уплату свог целокупног удела од 4.040.000 \$ у девизама.

Овде напомињемо да државе-чланице морају своје уделе у споменутим (3) финансијским институцијама уплаћене у домаћој валути у случају депресијације сразмерно повисити, што је погодило и Југославију (1965. г.).

3) Друга афилијација Светске банке *Међународна финансијска корпорација* (*International Financial Corporation = IFC*) стимулише економску експанзију, првенствено у мање развијеним пределима, одобравајући кредите само приватним предузећима те учествујући и у њиховом капиталу, нарочито у инвестиционим институцијама за кредитирање развоја. Корпорација учествује и у разним емисијама облигација и акција, гарантујући каткада емисију. Уписана главница износи 99,9 милиона \$: њој треба додати још резерве те зајам Светске банке који би се могао попети постепено на 400 милиона. Зајмови износе 66, учешћа 41, укупно, дакле, свега 107,9 милиона \$. Тај износ ће се повећати из нових извора финансирања. И ликвидације досадашњих ангажмана, који се најчешће закључују у

(8а) Тако је рентабилност банчаних обвезница класираних у Канади достигла чак 6,41%!

сарадњи са приватним капиталом, омогућују нове пласмане. У последње време се и Југославија одлучила да приступи овој корпорацији.

4) Остале банке су *регионалног значаја*; то су међународне институције само за географски или политички одређена подручја или банке појединих држава за пружање међународних кредита.

Већ споменута Банка за привредну сарадњу („Банка социјалистичких земаља“) даје, поред краткорочних кредита банкама-чланицама у конвертибилним валутама, кредите и земљама у развоју те финансира изградњу већих заједничких објеката у СЕВ-у. Кредите земљама у развоју, као и другим социјалистичким земљама додељивао је у већем опсегу Совјетски Савез (у виду робних и инвестиционих кредита за набавке на совјетском тржишту као и девизних кредита ⁽⁹⁾), тако и Југославији. Сада дају кредите прве и друге врсте, нарочито земљама у развоју и другим социјалистичким земљама, и банке других социјалистичких земаља, углавном по ниској каматној стопи (око 2,5%), али са отплатним роковима од свега 8—12 година (Флере, 194) те се кредити често могу отплаћивати испорукама робе (нпр. Југославија Пољској производима обојене металургије, Бугарској транспортним услугама). И Југославија прима за отплату неких кредита одобрених земљама у развоју њихову робу, нарочито произведену у кредитираним предузећима.

Значајне су још Европска инвестициона банка, основана под окриљем ЕЕЗ (1958) са капиталом од 1 милијарде \$, која кредитира сопственим средствима те средствима од емисије обвезница, поред самих чланица још Грчку, Турску и 18 афричких земаља придружених ЕЕЗ-у, Европска хипотекарна банка у Паризу (са 60% учешће Француске) за кредитирање грађевинске делатности, Међуамеричка банка за развој са уписаном главницом 1 милијарде \$, чије део саставља и Фонд за специјалне операције (150 милиона \$), те која извршава и северноамерички програм помоћи у оквиру *Alliance for Progress* те управља Фондом за унапређење социјалног напретка латинскоамеричких држава, Афричка банка за развој (1963) са главницом од 250 милиона \$, Арапско-афричка банка у Каиру, у којој учествују (поред УАР те других арапских земаља) и Кувајт који је ових дана обећао знатан допринос Фонду за помоћ државама жртвама израелске агресије. Надаље наводимо Средњаомеричку банку за економску интеграцију те Азијску банку за развој (Манила).

Б. Установе за сарадњу банака из разних држава. Поред сарадње више банака из разних држава у кредитирању спољнотрговинских послова у виду конзорцијалних послова, раније уобичајених за пласирање зајмова иностраних држава у једној или више држава или данас у ширем виду „клаубова“ или „конзорција“ за помоћ појединој држави (нпр. Индији, Пакистану), спомињу се и супранационалне формације приватних банака ⁽¹⁰⁾, а недавно је основано у Бечу заједничко аустријско-западно-немачко-југословенско трговинско и финансијско друштво уз учешће Југословенске банке за спољну трговину са капиталом од 4,5 милиона шилинга.

(9) Ј. Флере: Међународна финансијска политика, Лубљана 1965, стр. 64.

(10) М. Вучковић: Банкарство, стр. 113.

Међу институцијама појединих држава за давање иностраних кредита, нарочито земљама у развоју, наводимо Ексим-Банку за кредитирање спољне трговине других држава и њихових централних банака, која даје уз сразмерно повољне услове кредите, каткада и у сарадњи са приватним банкама којима не сме конкурисати, и Југославији, даје и гаранције за извозне кредите те сарађује у осигурању таквих кредита, надаље *Development Loan Fund* који је прешао у састав Управе за међународни развој (*AID=Agency for International Development*). Организациони облици за одобравање кредита и помоћи се, дакле, често мењају.

Извоз приватних капитала обезбеђује и *Commonwealth Development Finance Company* (Лондон) са знатним учешћем *Bank of England*. У Немачкој ради нарочито *Kreditanstalt für Wiederaufbau*, у Француској разне банке и фондови који дају кредите или помоћ нарочито бившим француским колонијама.

Институције у осталим земљама наводи *Handbuch der Finanzwissenschaft*, 4. св., у XIV глави: Опште основе, развој и техника иностране економске помоћи у најширем значењу, где су и посебне расправе о америчкој, совјетској и западнонемачкој помоћи, дакле и кредитима.

В. Институције за техничку и економску помоћ. Због нејединственог схватања појма економске помоћи ⁽¹¹⁾ отежано је и одређивање специјалних установа за помоћ, јер каткада иста институција даје кредите не само под нормалним, већ и под повољнијим условима, чак бескалатне, или помоћ у виду поклона. Док се израз „помоћ” (Флере, 154) „на западу употребљава за све врсте јавног и приватног извоза капитала у земље у развоју те се изузимају само краткорочни комерцијални кредити”, Флере признаје као финансијску и економску помоћ за развој „само извоз капитала у развојне циљеве, и то у виду дугорочних јавних кредита под условима који су повољнији од обичних комерцијалних, или у виду кредита које не треба вратити.” Првенствено препоручује финансирање националних инвестиционих планова.

На првом месту наводимо као даваоца помоћи (бесплатне) разне акције *OUVH*, удружене сада као програм УН за развој као светску акцију, те разне програме њених специјализованих агенција, док већ споменути *SUNFED* још није ступио у дејство, нарочито због отпора развијених држава које преферишу билатерално давање помоћи. Билатералну техничку, економску и научну помоћ даје све већи број држава на основу билатералних споразума са другим државама, међу њима у растућем опсегу и Југославија. Бесплатна је обично техничка, здравствена, културна, социјална и научна помоћ, често и војна. Помоћ у виду бескалатних дугорочних зајмова даје и *IDA*.

Међу мултилатералним регионалним институцијама за бесплатну помоћ наводимо Фонд за развој прекоморских земаља (*FEDOM*) у оквиру ЕЕЗ, већ споменути *Social Progress Trust Fund* за латинскоамеричке државе, арапски Фонд за помоћ жртвама израелске агресије.

(11) М. Савиншек: Међународна економска помоћ за развој неразвијених земаља, Београд 1964.

Билатералну помоћ одобравају и разне државе, нпр. САД у разним видовима и за разне сврхе (међу њима и војну помоћ). Своје фондове или благајне за пружање кредита под више-мање повољним условима или бесплатне помоћи својим некадашњим колонијама имају и Велика Британија и Француска ⁽¹²⁾. Посебна расправа (Гекерова) посвећена је (у истом приручнику) економској помоћи коју дају социјалистичке земље у растућем опсегу претежно у виду повољних кредита, ређе у виду поклона (Кина). Док Гекер наводи само податке о помоћи до 1960. г. у укупном износу од 4.809 милиона \$, према Флереју износили су кредити тих земаља земљама у развоју 4.112 милиона. За ове кредите јесте карактеристично да се делимично црпе са закашњењем.

Помоћ у најширем смислу изазива и разне финансијске (и монетарне), економско-политичке и социјалне проблеме: тако треба проучавати ефекте помоћи у земљи даваоца и примаоца (питање извора средстава, монетарне учинке, учинке на платни биланс, запосленост и доходак, у земљи примаоца питање рационалног коришћења и враћања кредита, као и у трећим земљама. Надаће треба проучити разлоге за пружање помоћи, избор институција за њихово пружање, избор земаља-корисница, критерије за расподелу унутар те земље, типове помоћи, границе, нарочито уколико су у питању кредити.

Најновији годишњи извештај Светске банке, на жалост, не садржи податке о помоћи социјалистичких земаља, исказаној (за 1966. г.) на другом месту са 1147 милиона \$; иначе исказује само за сваку годину између 1960. и 1966. чиста финансијска средства (*ressources financières nettes*, дакле по одбитку амортизације — отплате самих зајмова) које су дале државе прве групе *IDA-е* (развијене, заједно са Кувајтом) земљама у развоју и мултилатералним институцијама. Поред тога, Банка цени помоћ социјалистичких земаља (без Југославије) у 1965. г. на 300—500 милиона \$, док је десет држава у развоју (међу њима и Југославија) дало у 1966. г. у виду билатералне и мултилатералне помоћи већ више од 100 милиона \$.

Јавна средства су износила у 1961. г. 6.048, приватна 3.083 или укупно 9.131 милиона, у 1965. г. 6.245 и 3.961 или укупно 10.266 милиона, док привремени подаци за 1966. г. наводе 6.483 и 3.422 или укупно само још 9.905 милиона \$. Док је прилив јавних средстава барем донекле стабилан, прилив приватних средстава је врло нестабилан, што онемогућује земљама у развоју неко стабилније планирање економског развоја, условљено и разним видовима научно-просветне, техничке и здравствене помоћи. Разумљиве су, дакле, жалбе држава у развоју против каткада претешких услова добивања разних видова помоћи, нарочито кредита, чија отплата захтева све већи део девиза стечених извозом, уколико се камате, добит и амортизације главнице не користе за поновно инвестирање у истој земљи. Развијене земље ће, дакле, морати на неки одређени начин, о којем ће расправљати и друга конференција *UNCTAD-а* у Њу Делхију, доприносити већи постотак свог националног дохотка за економско и друго подизање земаља у развоју.

(12) Прилог Ruth Logue у *Handbuch der Finanzwissenschaft*, 4. св.

Знатни износи економске помоћи, као и њени важни циљеви и рационално програмирање те усклађивање, изискују на страни поједине државе-даваоца посебан орган (нпр. западњонемачко Савезно министарство за економску сарадњу), у оквиру мултилатералних акција заједничке органе (нпр. у оквиру ОУН, ОЕЦД, СЕВ, Светске банке), али и посебне органе за планирање и усклађивање помоћи појединој држави (нпр. разни клубови за помоћ Индији, конзорциј за Пакистан, групе у оквиру Светске банке). Програмирање је потребно и појединој држави-корисници помоћи, нарочито у виду дугорочних инвестиционих планова.

III. *Међународно монетарно право*. — Међународно монетарно право као посебна новија грана међународног финансијског права обухваћа ⁽¹³⁾ „прописе који се односе на новац и његову вриједност те новчана плаћања у односу на друге државе или у односу на међународним правом признате субјекте међународног права”. Тиме испадају новчани односи односно новчана плаћања код којих је субјект појединац, „мада има и супротних мишљења, јер се могу у новцу изражене обавезе мијењати нпр. у случају валутних и територијалних промјена како по садржају тако и по начину плаћања”.

Углавном по Мановој систематизацији предмет међународног монетарног права садржи (по Ханжековићевом чланку) три групе проблема: А. ограничење монетарне суверености; Б. одређивање новца у међудржавним односима и В. заштиту страног новчаног система.

А. *Ограничење монетарне суверености* државе може се односити на а) ковање односно издавање новца, б) одређивање односно одржавање сталног течаја новца у односу на злато или друге валуте и в) конвертибилност новца.

а) Уместо ранијег појма *новчаних унија* склапаних ради одржавања трајнијег новчаног паритета ⁽¹⁴⁾ и уједначења новца држава уговорница (Ханжековић) који се морао ковати у одређеној финоћи и тежини, те који је због престанка ковања металног новца као неограниченог средства плаћања изгубио на значењу, појављује се појам монетарних унија у које можемо убрајати нпр. стерлиншки блок (основан 1932) и зону француског франка. Посебно питање представљају новчани системи бивших колонија, протектората, територија под старатељством где постоје знатне разлике, али углавном тенденција осамостаљивања и новчаног система. Мање државе се каткада служе барем ситним новцем суседне веће (Сан Марино, Ватикан чији су ситни новци платежно средство у читавој Италији, Црна Гора која је имала у оптицају своје круне које су примале и неке аустријске државне благајне); и домаћи папирни новац може бити у оптицају поред страног, нпр. у окупираној Србији (у првом светском рату) поред жигосаних српских динара аустријске круне, окупациони војни новац у овом рату (нпр. савезнички у Италији и Француској, немачки *Reichskreditkassenscheine*). У држава са нестабилним финансијама чак се у домаћем трговинском и платном промету *de facto* употребљавају страна платежна

(13) М. Ханжековић: Међународно монетарно право, *Финансије*, 1958, стр. 446/447; исти: Неки проблеми монетарног права, Скопје 1962; С. Стојковић: Елементи међународног монетарног права, 1966.

(14) Правни лексикон, појам Монета.

средства, нпр. долар. Код нас се валуте примају од странаца у трговини за плаћање индустријске робе са 10% попустом на цене, док се продаја домаћим лицима за девизе све више ограничава.

Стално се појављују разни нови предлози за оснивање монетарних унија које могу довести и до тешње економске и политичке интеграције, али донекле значе одрицање од самосталног вођења не само монетарне већ и кредитне те преостале економске политике. За пример наводимо средњоамеричку монетарну унију са предвиђеним заједничким средњоамеричким пезосом и друге сличне нацрте, те франак *CFA* (франак Француске заједнице за Африку — *Communauté Française d'Afrique*: 1 француски франак = 50 fr *CFA*); франак *CFD* (франак Француске заједнице за Пацифик — *Communauté Française du Pacifique*) и источноафрички шилинг који се користе у већем или мањем броју бивших зависних земаља. Европски монетарни споразум (под окриљем ОЕЦД) садржи углавном одредбе о Европском монетарном фонду и мултилатералном обрачунском систему са извесном могућношћу краткорочних кредитирања негативних салда које се појављује и код Међународне банке за економску сарадњу (1962) која води рачуне у рубљама трансферабилним унутар СЕВ-а.

б) *Одређивање односно одржавање сталног течаја новца* у односу на злато или другу валуту, значајно је, нарочито после укидања ковања металног новца (изузетак Либериа) као неограниченог средства плаћања те због незаменљивости банкнота за злато или барем девизе. Овде се не упуштамо у разне системе металног новца као преживеле нити у „правила игре“ на снази за време златног важења. Поред споменутог случаја Црне Горе наводимо предатну Летонију и Естонију које су вредност своје валуте (лата односно круне) изједначиле са 1/10 долара односно једном шведском круном.

Данас је најважнији Споразум о Међународном монетарном фонду који је захтевао од држава-чланица да му јаве паритет своје валуте према злату као сталну основу поуздане међународне трговине (промета добара и услуга) те кретања капитала и с њима повезаних међународних плаћања. Фонд је тада одобрио почетне паритете водећи рачуна и о ратним разарањима. Посебна начела важе за паритете држава-некадашњих колонија које су се осамосталиле те већином, барем неко време, задржавају паритет наслеђене валуте колонизатора до увођења своје валуте. Фонд настоји да ограничи разне случајеве девалвација, нарочито конкурентских, саглашавајући се са променама паритета у случају основне (фундаменталне) неуравнотежености платног биланса под разним условима и у разним роковима, зависно од постотка измене првобитног паритета. Међутим, допуштају се осцилације девизних курсева (флексибилност курсева) до висине од највише 1% изнад или испод паритета, док би у случају повећања разлике изнад те горње или доње интервенционе тачке морала односна централна банка интервенисати својим девизним резервама на девизном тржишту (продајама односно куповинама). Чланице Европског монетарног споразума снизиле су ову маржу осцилација на 0,75%.

Питање клиринга обрађујемо под Б, мада и они значе неко ограничавање монетарне суверености.

в) Захтев ММФ-а за увођење *конвертибилности* прихватила је до сада лаганијим темпом него што се очекивало 31 држава. До 1970. г. се очекује да ће је са резервама од 500 милиона \$ увести и Југославија.

Према Ханжековићу разликујемо општу и ограничену конвертибилност (само за неке валуте и врсте потраживања), конвертибилност у односу на злато и друге валуте, субјективну (према корисницима, нпр. само према странцима-нерезидентима) и објективну (према трансакцијама). ММФ се задовољава конвертибилношћу за текућа плаћања, али неке западноевропске земље је признају и за трансфер капитала, за који се понегде захтева одобрење.

В. Веома опсежно подручје *испуњавања међудржавних новчаних обавеза* је, према Ханжековићу, са становишта монетарног права премало испитано, нарочито због недостајања властитог новца међународног поретка те испреплитања домаћег и међународног права. Постоји проблем валуте плаћања у новцу у оптицају с куповном снагом у време доспећа зависно и од тога ради ли се о тражљивом или доношљивом дугу те питању да ли се сматра златна клаузула као уговорена већ аутоматски. Одштета се досуђује према судској пракси већином у новцу оштећене стране. Углавном се сматра испуњење у номиналној вредности новца као довољно за гашење обавезе ⁽¹⁵⁾. Поставља се и проблем ревалоризације међународних дугова као последица катастрофалног обезвређења неке валуте.

Треба споменути и питање алтернативних дугова, тј. обвезница које гласе на више валута или места плаћања према избору (опцији) веровника (нпр. неки аустријски предратни дугови), одлагања плаћања и мораторијума.

Ханжековић разликује још новчане *обавезе међу државама* настале за време *мира* и то у виду а) међудржавних зајмова, б) међународне помоћи без обавезе враћања те в) међудржавне обавезе *ex delicto*, док као последица рата наступају најчешће а) помоћ за вођење рата укључујући и амерички систем *lend-lease* у корист савезника у другом светском рату те б) плаћање *ратне одштете*. Посебно проучава и проблеме монетарног права приликом а) промена државних граница те б) распадања старе и стварања нове државе где се ради о питању узајамних течајева при проширењу једне валуте на друго монетарно подручје или стварање нове валутне јединице за подручје проширено на више тих подручја. С тим је у вези и питање расподеле монетарних резерви те правовременог означавања новчаница у оптицају.

Права и дужности окупатора у погледу новца на окупираном подручју су према Ханжековићу јаснија и одређенија те му преостају три могућности регулисања новчаног оптицаја: а) задржавање новца у оптицају, б) увођење новог или в) свог новца. Занимљиво је још питање ревалоризације дугова плаћених обезвређеним окупаторским новцем за које наводи више примера, али се може решити и посебним порезом на терет дужника који је отплатио дуг у таквој валути.

(15) Подробније С. Обрадовић: Теоријска проблематика промена званичне вредности валуте, Беобана 1961.

О питању *златне* (златне монетарне и златне вредносне) *клаузуле* постоји најбогатија литература, као и судска пракса, као доказ спорности те неједнаких гледишта разних правних система. Питање се поставља нарочито за државне обвезнице (дугорочне), клириншке споразуме и друге споразуме о плаћању, за кредите, нарочито дугорочне инвестиционе зајмове заједно са питањем осигурања курсних ризика које неке државе осигуравају слично као и ризик трансфера ⁽¹⁶⁾.

Овамо спада и *коришћење неке туђе валуте* за одређивање цена и међусобна плаћања, које сусрећемо како у клириншким споразумима као обрачунску јединицу (обрачунски долар, фунта) у којима се често предвиђа плаћање (текућег) негативног салда изнад уговореног манипулативног кредита или салда утврђеног приликом ликвидације клиринга у некој конвертибилној девизи или злату, уколико нису допуштене још неко време (3—9 месеци) додатне испоруке за покривање салда, тако и у међудржавним споразумима о плаћањима у некој одређеној, обично конвертибилној (слободној) валути или у конвертибилним валутама уопште, често уз сагласност заинтересованих банака. У случају дворачунских клиринга сауговарачи одређују споразумно течај својих валута те га ниједан сауговарач не може једнострано мењати. Уколико једна држава промени паритет своје валуте, мора исправити своје дуговање према другој држави, а обично се у клириншке споразуме са неком трећом обрачунском валутом уноси слична одредба за случај смањења (или повећања) њеног паритета.

У монетарно право улази још *промет са златом* и другим племенитим металима (осим сребра) са иностранством, док је проблем плаћања царина у злату углавном отпао, слично и питање ажије за плаћања прописана у злату. Због осамостаљивања валута готово свих држава отпада и питање употребе трговачког новца (нпр. талира Марије Терезије у Етиопији и неким земљама Блиског истока), док се долар користи и као средство кредита у Европи као еуродолар, али се користе и еурофранци и еуро-стерлинзи.

У област девизних прописа улази већ питање *депозита иностранаца* и исељењика у домаћим банкама на девизним рачунима или рачунима у домаћој валути те разна њихова ограничења. Док се слободни рачуни у домаћој валути могу користити за сва плаћања у земљи (нпр. за извезену робу) и у иностранству, други рачуни су везани (употребљиви само за одређена домаћа плаћања, нпр. за туризам, градњу, (ре-)инвестиције, набавку хартија од вредности) или блокирани (макар само привремено везани). Стога је вредност таквих потраживања често испод званичног курса, сличној вредност потраживања у предатним неизједначеним клиринзима на чију се исплату морало дуже чекати.

В. Заштита иностраног новчаног система. Према Ханжековићу још се не може говорити о постојању међународног правила које сили државе да штите и туђи новчани систем на свом подручју. Већ 1929. г. склопљена је барем Конвенција за сузбијање кривотворења новца у циљу ефикасније кривичноправне заштите. Надаље наводи на разне начине тумачени

⁽¹⁶⁾ Олакшању европске трговине је намењена Европска конвенција о облигацијама у старој монети израбена у оквиру ОЕЦД (Ici l'Europe, IV, бр. 3, Страсбург 1967, стр. 27).

чл. VIII 2 (б) Статута ММФ који П. Трифуновић⁽¹⁷⁾ тумачи као обавезу држава чланица које прихвате спољну конвертибилност да неће тражити извршење оних девизно-валутних уговора који се односе на валуте ма које чланице, а у опреци су са девизно-валутним прописима које је та чланица донела у сагласности са Статутом Фонда. Чланицама се даје могућност да узајамним договором могу сарађивати у погледу мера чији је циљ да девизно-валутне прописе једне или друге чланице учине ефикаснијим, под условом да су такве мере у сагласности са Статутом. Ради се, нпр., о питању како ће држава са конвертибилном валутом уредити плаћања са земљом која у принципу мења клириншки систем плаћања (задржати такав систем), или поштовати прописе друге државе о потпуној или барем делимичној забрани изношења и уношења домаћег новца ограничавајући куповину и продају те валуте само на износе допуштене девизним прописима земље-емитента те валуте. У трговинским и платним споразумима честа одредба о поштовању „општих одредаба на снази“ обухвата узајамно поштовање девизних, спољнотрговинских и царинских прописа земаља сауговараца.

У новијим уговорима се појављују и одредбе за спречавање бекства капитала, нпр. у југословенско-маџарском споразуму о сарадњи и узајамној помоћи у царинским питањима⁽¹⁸⁾ који предвиђа и обавезну помоћ у откривању и сузбијању царинских и девизних прекршаја и кривичних дела.

IV Платни промет са иностранством и девизни прописи. — Платни промет са иностранством обухваћа, поред плаћања у спољној трговини и с њом повезаних услуга, најразноврснија јавна, привредна и непривредна плаћања, дакле и плаћања на основу кредита (кратко- и дугорочних), плаћања без противвредности (поклони, пензије, уштеде исељеника), као и из других правних наслова која се одражавају у платном и девизном билансу. У проблеме платног биланса се, и поред његове важности (структура, активност и пасивност у целини и у односу на поједине државе или монетарна подручја, могућности њеног регулисања, утицај на вредност валуте итд.) овде не можемо упустити. Главни проблеми су дакле: а) инструменти платног промета; б) институције за обављање међународног платног промета; в) платни споразуми (билатерални, мултилатерални) и д) девизни прописи, њихови циљеви, облици ограничавања, тежње за њиховим укидањем.

а) *Инструменти платног промета* улазе, првенствено, у привредно право и банкарску технику, али они имају и своје економско и финансијско значење. Често су послови платног промета у најтешњој вези са кредитним пословима те их је тешко разграничити, поготову ако се њима бави иста банка. Према М. Вучковићу⁽¹⁹⁾ разликујемо 1) злато ковано или у полугама за изравнавање трајнијих дефицита у платном промету између држава са конвертибилном валутом по паритету од 35 америчких \$ за

(17) Нека питања у вези са девизним ограничењима и став Међународног монетарног фонда, *Финансије*, бр. 9/10, 1965.

(18) МДУг. 1966/2.

(19) Банкарство, 3. изд. Београд 1967, стр. 251/252.

1 унцу = 31,1035 гр. (1 долар = 0,888671 гр. чистог залта), али се и неким клириншким споразумима предвиђа његова употреба за изравнавање негативног салда; 2) стране новчанице (ефективне стране валуте, курентне и екзотичне) као средство плаћања у односној земљи се употребљавају углавном у туристичком (нпр. продаја индустријске робе странцима за валуте) и малом пограничном промету, али у нормалним приликама скоро никад за већа робна и финансијска плаћања, поготову када држава забрањује или барем осетно ограничава увоз и извоз свог новца, што често проузрокује смањивање спољне вредности валута (нпр. на берзама у Лондону и Цириху где се њима највише тргује) и валутну арбитражу. За туристичке валуте неке земље плаћају и премију, док их ређе земље (раније СФРЈ) купују по курсу испод паритета, 3) банкарске дознаке, тј. писмени или телеграфски (и телефонски) налози за исплату на терет текућег, жиро или збирног клириншког рачуна у иностранству. Њима прибранамо и међународне поштанске упутнице (до висине од 2.000 франака); 4) чекове разних врста који су се раније више користили и у спољној трговини. Вучковић наводи обичне (благајничке), бариране, путничке (ми бисмо додали међународне поштанске бонове), банкарске, небанкарске, обрачунске, циркуларне, упутничке итд., нпр. авизирани; 5) банкарска кредитна писма: циркуларна (општа) или обична (посебна); 6) личне акредитиве који могу бити везани за испуњење неког услова од стране корисника (чинидабе); 7) робне или документарне акредитиве као данас готово најважнији платни инструмент у спољној трговини (мада их у платним односима између дугогодишњих партнера потискују и неки мање строги платни инструменти) који штите како интересе продавца тако и купца те су регулисани и Једнообразним правилима Међународне трговинске коморе ⁽²⁰⁾; 8) рамбурсни кредити који „се састоје у плаћању путем банкарског акцепта и залог робних докумената, а који се употребљава у прекоморској трговини” (нарочито преко Лондона и New Yorka); 9) путем банкарског или обичног акцепта на меници „која се у иностранству или даље жирира у циљу плаћања или се есконтује” (у корист ремитента-испоручиоца робе) те коју акцептант о доспећу мора откупити исплатом на један од побројаних начина плаћања; 10) путем меничне трате вучене на нашег иностраног дужника у сврху наплате потраживања пре рока путем жирирања или есконтовања; 11) путем инкасо посла регулисаног и Једнообразним правилима за инкасо трговачких папира (МТК 1958), нарочито пак разних робних и других докумената, фактура, меница, чекова, упутница, бонова, благајничких записа, потврда, признаница, рецеписа, ефеката, каматних и дивидендних купона, штедних књижица, али и поштанских откупних пошиљака итд.; инкасо послови делимично опет потискују документарне акредитиве; 12) путем меничне римесе страног купца (откупљене пре рока) достављене нашем повериоцу. Још бисмо могли додати компензационе послове те троугаоне трансакције (*switch* послови).

Системи међународних плаћања су (Вучковић): 1. слободно-девизна (конвертибилна) плаћања; 2) плаћања путем клиринга и 3) плаћања пу-

⁽²⁰⁾ Подробно је обрађен са разним својим облицима и условима у опсежној литератури, нпр. А. Претнер, З. Мркушић, З. Вајнер, А. Везјак, М. Вучковић.

тем компензација те *switch*-послови који имају у себи елементе једне робно-девизне арбитраже;

б) *Институције за обављање платног промета* су националне, регионалне (групне) и светске.

Националне су на првом месту централне (емисионе) банке, већином у форми акционарских друштава барем са учешћем државе у капиталу, којима је поверена и дужност одржавања паритета валуте те извођења контроле монетарно-кредитне политике, укључујући продају и куповину девиза, валута и злата, као и функција клириншког обрачунског центра (уколико за то није основана посебна установа), те разне пословне банке: међу њима се у неким социјалистичким и капиталистичким банкама истичу посебне банке за спољну трговину (јавне или полујавне), нарочито за кредитирање извоза, док остале банке учествују у платном промету са иностранством уколико испуњавају неке посебне услове у погледу висине својих средстава у домаћој и страној валути која им омогућавају одржавање одговарајућих кореспондентских односа са иностраним банкама. Те повлашћене или девизне банке могу бити веће, којима је допуштено обављање свих врста послова у девизама са иностранством, заједно са кредитним пословима, док су друге, мање, ограничене на послове који захтевају мања средства и мање стручног особља те се морају за остале послове послужити посредовањем већих банака. Девизне банке одржавају у иностранству девизне рачуне код девизних и централних банака те си одобравају узајамне мање пост-кредите за обављање текућих послова за које треба одмах набавити покриће. Веће банке одржавају и своје подружнице, афилијације, или барем представништва ради обављања платног и кредитног промета са иностранством, међу њима и банке социјалистичких земаља (нпр. Совјетска државна банка, чехословачка Живностенска банка, Југословенска банка за спољну трговину, Југословенска извозна и кредитна банка). И поште односно њихове штедионице или чековни заводи учествују у мањим платним трансакцијама (поштанске упутнице, путнички бонови, инкасо) и примају уштеде од економских емиграната.

Међународне финансијске институције за обављање платног промета обрађујемо посебно, исто тако посебне установе за кредитирање извоза, као и за осигурање извозних кредита или гарантовање извесних кредита и послова.

в) *Платни споразуми* (билатерални или мултилатерални) регулишу међународна плаћања између две или више земаља било у слободним девизама било у клирингу. У слободним девизама се обавља платни промет не само између држава са конвертибилном валутом (данас их 31 примењује чл. VIII Статута ММФ) већ често и између такве земље и земље са неконвертибилним валутама или између двеју таквих земаља, нпр. у доларима или којој другој конвертибилној валути, зависно најчешће од споразума учествујућих централних банака. И Југославија је потписала већи број једних и других таквих споразума који одређују и врсте трансакција на које се споразум односи. За међународна плаћања су надасве важни разни валутни блокови или зоне у оквиру којих су већ пре увођења конвертибилности потраживања у односној валути била трансферабилна бар

за текућа плаћања ⁽²¹⁾, касније разне платне уније, међу којима су нам чланице Европске платне уније одобравале коришћење једног дела наших клириншких потраживања за плаћања другим чланицама.

Клириншко плаћање је уведено после избијања велике привредне кризе (1931) као привидно пролазни механизам плаћања између земаља са ограниченим монетарним резервама. Поред одређених добрих, показао је и разне лоше стране, надасве због неусаглашености (квантитативне, често само временске-сезонске) обима међусобне трговине или доспевања узајамних дугова и потраживања између две земље: услед тога је наступало закашњење исплата у случају већег салда те смањивање узајамног волумена спољне трговине на ниво извоза државе са мањим извозом. Клиринг надаље отежава избор робе под најповољнијим условима, принуђава активну државу на куповање у пасивној земљи под неповољним условима (поред разних дискриминација) те ствара, по правилу, бескаматна потраживања, дакле, непожељан вид принудног међународног кредитирања чак на терет привредно слабијег партнера (предратна Југославија—Немачка). То евентуално тера извознике активне земље на уступање својих клириншких потраживања испод званичног курса (путем клириншких упутница) или барем на узимање укамаћиваних кредита све до одуговлачене исплате потраживања.

Послератни клириншки споразуми повезани су, по правилу, са робним листама одређеним, по могућству, по начелу узајамне уравнотежености по вредности или по количинама. Листе могу бити само индикативне. Ради ликвидације клириншког салда могу се листе извоза из пасивне земље увећати додатним испорукама.

Главна мана ранијих клиринга — дуго чекање на редослед исплате — данас је углавном отпала увођењем ретко неограниченог, најчешће пак ограниченог узајамног бескаматног манипулативног (*swing*) кредита у висини од 10—15 или 20% узајамног промета у једну страну. Негативни салдо, који се може појавити у висини изнад манипулативног кредита још за време трајања клириншког споразума, решава се каткада само уговарањем додатних испорука, каткада и отплатом у девизама (конвертибилним), или чак злату, док су услови за ликвидацију салда приликом ликвидације клиринга обично тежи, уколико држава са активним салдом не одобри посебан кредит за ликвидацију салда, какве је добила и Југославија приликом ликвидације разних пасивних клириншких салда са конвертибилним земљама. Према најновијим подацима, наша клириншка потраживања износе око 130 милиона \$ (К. Глигоров): представљајући око 39% наших монетарних резерви, намећу нам већи увоз из односних земаља, што може проузрочити и пораст цена овом увозу, мада је у појединим споразумима о робној размени за 5 или за текућу годину унета клаузула о примењивању светских цена на слободном тржишту (или главним тржиштима) за исте или барем сличне производе.

(21) Доларско подручје, стерлиншки блок, зона француског и белгијског франка, португалског лезоса, низоземске форинте.

Према врстама делимо клиринге ⁽²²⁾ на једностране (унилатералне), принудне или аутономне те споразумне (конвенционалне), на двостране (билатералне) те мултилатералне у оквиру регионалних девизно-монетарних споразума који омогућују пребијање активног салда чланице према другој држави њеним негативним салдом (каткада само делимично) према трећој земљи, те аутоматско или уговорно краткорочно кредитирање преосталог салда преко обрачунске установе која у ту сврху располаже потребним средствима ⁽²³⁾. ММФ већ одавно води борбу за прелаз од билатералних клиринга на мултилатерална плаћања, док у СЕВ-у овај проблем који интересује и Југославију, још није у потпуности решен, чак ни у оквиру редовних чланица СЕВ-а.

Као најважније проблеме клириншких споразума, Д. Везјак наводи одређивање платне основице (тј. врсте допуштених, уједно обично и обавезних уплата), одржавање равнотеже, клириншки курс и валуту, организацију обрачунског места, ликвидацију салда, плаћања ван клиринга (нпр. за дефицитарне производе), измену валуте, обављање компензационих послова, рок трајања споразума, оснивање мешовите комисије и сл. О врло спорном питању ослобађајућег учинка клириншке обавезе З. Вајнер истиче ⁽²⁴⁾ да ће по владајућем мишљењу тек исплата произвести ослобађајући учинак, тако да дужник сноси разне ризике.

У конвертибилне девизе као прву групу девиза улазе у нас и тришћанске и горичке лире (специјални рачун за мали погранични промет), у другу девизе 10 источноевропских земаља (као клириншка валута се користи долар, једино с Кином фунта), у трећу групу 5 одређених клириншких девиза (Бразил, Грчка, Израел, Шпанија, Турска), у четврту 10 прекоморских земаља са доларом (изузетно ганским цедијем и индијском рупијом) као обрачунском валутом. Клириншка плаћања одржавамо, дакле, свега још са 25 земаља те Швајцарском где је делимично допуштено и плаћање слободним францима.

г) *Девизни прописи, њихови циљеви, облици ограничавања, тежње за њиховим укидањем.* — Девизни прописи који су се појавили већ за време првог светског рата, те су играли велику улогу у платном промету са иностранством после велике привредне кризе (после 1931) те другог светског рата, имају за главни циљ да обухватањем свих девиза остварених по робном и неробном основу и њиховом рационалном расподелом обезбеде оправдане потребе привреде и других интересената те равнотежу у платном билансу као услов одржавања стабилног курса домаће валуте. Овде се нећемо упустити у различите дефиниције девиза које по нашем ширем легалном гледишту обухватају и динарска потраживања у иностранству, без обзира на начин располагања, као и све врсте ефективног страног новца (осим кованог златног новца).

Према М. Вучковићу главни општи принципи девизних прописа који у нас регулишу плаћања увезене робе и иностраних услуга, наплаћивање

(22) Д. Везјак: Међународни плаћални промет, Марибор 1964, стр. 47—58.

(23) Нпр. Европска платна унија која је пренела после ликвидације своја средства на нови Европски платни фонд у који су и чланице морале уплатити одговарајућа средства.

(24) Међународна плаћања, осигурање плаћања и финансирања у вањској трговини, Београд 1965, стр. 200.

извезене робе и услуга те друга плаћања и наплаћивања са иностранством, су следећи: 1) концентрација целокупног платног промета са иностранством у једној централној установи која купује и продаје девизе и валуте, обавља трансфер и контролу над применом девизних прописа; 2) сваку ма по ком основу стечену девизу треба у одређеном року понудити на откуп; 3) девизе и валуте се продају по одређеним курсевима ⁽²⁵⁾; 4) за свако задужење у иностранству или отварање кредита иностранцу потребно је претходно одобрење девизне власти; 5) за извоз и увоз домаћих хартија од вредности захтева се претходно одобрење (али и за иностране хартије!); 6) изношење ефективног новца (и уношење!) подвргнуто је ограничењу и контроли; 7) контроли је подвргнуто кретање злата; 8) плаћање према свакој земљи и по свим основама допуштено је само на начин уговорен с том земљом посебним платним споразумом.

Закон о девизном пословању (29/66) делимично ублажава горња начела, допуштајући разне изузетке од њих; надаље регулише држање девиза на домаћим девизним рачунима, ограничавајући њихово држање у иностранству, не дозвољава у принципу купопродају девиза између домаћих и страних лица у земљи, забрањује уговарање златне и девизне клаузуле између домаћих лица, дозвољава коришћење дела остварених извозничких девиза (ретенциона квота) и неких других износа (проценат амортизације) за увоз опреме за сопствене потребе и плаћање девизних кредита, као и за сва друга плаћања. Нарочито важне су одредбе о неограниченој продаји девиза за плаћање робе и услуга које се увозе слободно или је њихов увоз условно слободан, док је продаја девиза за осталу робу и услуге регулисан глобалним девизним квотама, девизним или робним контингентима или увозним дозволама, али по начелу да треба тежити за сталним смањивањем тих ограничења.

Разне основе за стицање девиза садржане су, осим у бројним пратећим прописима, и у прописима о спољнотрговинском пословању који чине једну опсежну целину са девизним прописима ⁽²⁶⁾. Важан јесте и донекле променљиви опсежни Списак робе за коју се утврђују услови извоза и увоза (37/66), који уврштава појединачну робу у односну категорију за стицање девиза, док су извозна ограничења врло ретка. Посебни прописи важе за неке привредне групације које могу набављати девизе у одређеном односу према оствареном извозу, за претежне извознике, дугорочну производну кооперацију, увоз опреме из средстава амортизације и плаћање опреме за посебне намене.

Регулисано је и располагање девизама за вршење инвестиционих радова у иностранству, оснивање предузећа у иностранству или стицање учешћа у њима, трансфер потраживања страних лица, промет племенитих метала, располагање девизама од стране домаћих лица ван привреде, девизно пословање овлашћених банака, девизне резерве, девизна контрола у доста широком опсегу, а предвиђене су и новчане казне за девизне преступе

(25) У нас данас по јединственом девизном курсу на основу новог званичног паритета динара, али уз могућност посебног обрачунавања са појединим земљама по чл. 98 Девизног закона (диспаритетни курс).

(26) Бауерова Збирка тих равно 100 прописа износи око 800 страна.

и прекршаје, уколико се не примене строже одредбе Кривичног законика. Истичемо још питање наплате знатних позитивних клириншких салда ограничавањем извоза (сагласношћу за извоз уз разне услове) те унапређивањем увоза (нпр. условно слободним увозом).

Девизне прописе разних земаља морају пословна лица добро познавати и пратити због њихове шароликости и динамичности, које знатно отежавају међународну трговину. Трговински и платни споразуми их обично истичу као обавезне, као део општих одредаба на снази у земљи сауговарача.

И неке државе са конвертибилном валутом још познају извесне девизне прописе, нпр. о обавезној уплати извозничких и друкчије стечених девиза, о девизним рачунима, трансферима капитала, мада су мање опсежни. Нова девизна ограничења могу те државе уводити, у начелу, само уз пристанак ММФ.

Наши нови девизни прописи су свакако знатно проширили основе за набавку девиза за потребне сврхе, мада су постали компликованији, захтевајући бројне исказе и споразумевања између интересената. Са увођењем конвертибилности може се и у нас очекивати знатно упрошћеније девизно пословање ради већег укључивања наше привреде у међународну поделу рада.

У. Кредитирање међународне трговине и осигурање. — За разлику од ранијег кредитирања спољне трговине претежно у виду комерцијалних „лиферантских“ кредита, обезбеђених често меницом, те рамбурсних кредита коришћених у прекоморској трговини, садашњи систем кредитирања⁽²⁷⁾ садржи бројне нове начине и изворе кредитирања. У комерцијалним кредитима услед недостатка испоручиоачевих средстава за кредитирање већих послова све више учествују банке. Кредитирање извоза опреме је постало значајан инструмент за унапређивање спољне трговине и запошљавање разних прерађивачких индустрија те је делимично прешло у руке посебних јавних или полујавних кредитних установа (рефинансирање) уз државну гаранцију и осигурање или барем реосигурање извозничких кредита. Инвестициони зајмови постају све више предмет међудржавних аранжмана те их, поред саме државе и неких њених установа, извршавају најчешће неке повлашћене банке из својих или јавних (буџетских) средстава. Стога треба обрадити: а) комерцијалне и инвестиционе кредите заједно са међудржавним кредитним споразумима; б) државне гаранције за извозничке испоруке и осигурање извозничких кредита; в) осигурање у међународној трговини, саобраћају и реосигурање.

а) *Комерцијални и инвестициони кредити* заједно са међудржавним кредитним аранжманима. Раније краткорочне комерцијалне лиферантске кредите замењују све више документарни акредитиви повезани, с једне стране, са банкарским кредитирањем извозника за производњу и припрему извоза, с друге стране, кредитирањем увозника, надаље раније познати рамбурсни кредити, док се обична робна меница с обично најдужим доспећем од 90 дана користи мање за кредитирање. Уместо банака, заједно

(27) В. Бугарски: Кредитирање извоза и увоза, Лубљана 1962.

са неким међународним финансијским институцијама, кредите одобрава барем делимично сама држава, али ретко за извоз комерцијалне робе са кратким роковима исплате, него претежно за кредитирање извоза опреме и комплетних творничких и других инсталација те извођења инвестиционих радова у иностранству, нарочито ако је закључила посебне међудржавне кредите (инвестиционе) аранжмане у којима се обавезује да ће или сама дати другој држави кредит или барем обезбедити или препоручити његову исплату преко својих (јавних или барем полујавних) банака или фондова ⁽²⁸⁾ С друге стране, и Југославија је закључила бројне кратко-, средњо- и дугорочне кредитне аранжмане који се могу наћи у Додатку Службеном листу СФРЈ: Међународни уговори и други споразуми. Обрада њихових заједничких начела била би свакако захвална.

Кредите дају и конзорцијуми иностраних банака, као и међународне финансијске институције, обрађене посебно. Отплата узетих кредита обезбеђена је често гаранцијама саме државе, код нас често саме Народне банке, која може давати супергаранције за кредите дате нашим пословним банкама.

Рокови извозничких кредита се све више продужују, и због конкуренције, а нарочито између индустријских држава-испоручилаца опреме државама у развоју и другима. Нелојалну конкуренцију настоји смањити Бернска унија (*Union d'assureurs pour le contrôle des crédits internationaux*) лимитирањем најдужих рокова за испоруку лаке опреме на 3, тешке на 5 година, али је због непоштовања одредаба морала дозволити „изузетно“ продужавање рокова испоруке на основу међудржавних аранжмана чак на 7 и 15 година ⁽²⁹⁾. Овакви кредити често имају и политички значај, нпр. у односима неких западних земаља са Совјетским Савезом.

На другом месту је било говора о везаним кредитима чији утрошак у земљи веровника може поскупити робу. Кредит је често условљен превозом робе. његовим бродом те осигурањем.

Политика задуживања у иностранству те кредитирања иностранства представља важан део целокупне економске, нарочито пак монетарно-кредитне политике. Целокупно задуживање мора се и у нас кретати у одређеним границама те код појединих дужника у границама његове кредитне способности, као и способности за враћање кредита у девизама ⁽³⁰⁾.

(28) Међудржавни уговор може овластити и одговарајуће банке обеју земаља на склапање уговора (нпр. Југославија—Камерун).

(29) Ј. Флерс: Меднародна финанчна политика, Лубљана 1965, с. 63.

(30) Осим тога може банка која радној организацији даје гаранцију за инострани кредит за увоз опреме захтевати од ње депозит у динарима, а Савезно извршно веће ће размотрити могућност обавезног полагања динарске противвредности при узимању нових иностраних зајмова. И ова средства би се користила за давање кредита за извоз опреме. Осим тога увоз опреме треба да остане у границама расположивих средстава. С друге стране, прописано је минимално учешће привредних организација у кредитним пословима по извозу, али и нижа каматна стопа за извозне кредите у виду савезне накнаде пословним банкама за губитак због снижења каматне стопе (зак. — 28/66, Одредба — 50/67). Олакшању кредитирања извоза служи и одредба (50/66, 11/67, 29/67), према којој банка може добити од Народне банке реесконтни односно документарни кредит, ако је дала својим комитентима одговарајуће кредите на основу 1) докумената о извозу с роком плаћања до 3 месеца, 2) робних меница са истим роком, 3) уговора о кредиту за извоз опреме те извођења инвестиционих радова у иностранству на кредит до висине отплате плативе у току 3 месеца, те 4) уговора о кредитима за

Тако могу наше овлашћене банке ⁽³¹⁾ рачунати са учешћем федерације у том кредитирању у г. 1966—1970. у висини 5.706,8 милиона Д., али уз постепено опадање тог учешћа од 80 на 70 односно коначно 60%. Банке могу користити кредите у иностранству и издавати гаранције по кредитним пословима највише до висине кредитног фонда у девизама помноженог са 2,5 односно 4, а радне организације које дају гаранције за такве иностране кредите дате другим радним организацијама — кооперантима, морају држати неангажован део девиза које могу користити за извршавање обавеза по кредитним пословима са иностранством у висини од 20% дате гаранције. Одребене олакшице важе за кредите за изградњу објеката намењених промету странаца ⁽³²⁾. Закон о кредитним пословима са иностранством подразумева под кредитним пословима закључивање и извршавање уговора са страним правним и физичким лицима: 1) о узимању и давању кредита за плаћање робе која се увози односно извози и за плаћање услуга и инвестиционих радова; 2) о увозу и извозу робе, вршењу услуга и извођењу инвестиционих радова, на кредит; 3) о узимању и давању финансијских кредита; 4) о узимању и давању краткорочних банкарских кредита за ликвидност у плаћањима са иностранством. Такве кредитне послове могу вршити радне организације, овлашћене банке и Народна банка, а уговоре о узимању и давању кредита и федерација на основу одлуке Савезне скупштине. Закон важи и за послове у вези са кредитним пословима са иностранством, и то: давање гаранција и рефинансирање по тим пословима које могу давати радне организације (само за кооперанте и пословну сарадњу), овлашћене банке и Народна банка, те за осигурање од ризика по кредитима датим иностраним корисницима за које је надлежна, поред завода за осигурање, и радна организација која за те послове буде овлашћена посебним савезним прописом. Ове одредбе доказују да је тешко раздвајање ових послова, јер су узајамно повезани.

б) По угледу на друге земље ⁽³³⁾, федерација је основала самосталан *Фонд за кредитирање и осигурање* одређених извозних послова (Зак. — 31/67) као правно лице у које је унела и своја средства по учешћу у кредитирању извоза опреме и бродова те извођења инвестиционих радова у иностранству. Из ових средстава Фонд даје кредите односним привредним организацијама преко овлашћених банака (рефинансирање) које понуде по-

производу и припрему робе за извоз, али само ако ће бити продаја плаћена у девизама од значаја за очување ликвидности у међународним плаћањима, које и по девизним прописима уживају неке предности.

(31) Друштвени план за развој Југославије од 1966. до 1970. г., Резолуција о основима економске политике у 1967. г. (1/67), Закон о кредитним пословима са иностранством (29/66), Закон о учешћу Федерације у кредитирању извоза опреме и бродова и извршења инвестиционих радова у иностранству на кредит (28/66).

(32) Одлука (13/67) максимизира ове кредите на 190 милиона Д. годишње.

(33) О разним облицима извозних кредита, њиховим носиоцима, државним гаранцијама за извозне кредите те чак неке инвестиције (САД), као и о осигурању извозних кредита од разних ризика у неким већим земљама в. Ј. Флере, 1 с. стр. 59—63; М. Максимовић: Осигурање извозних кредита, Београд 1962. Осигурање може обухватати, поред комерцијалног ризика, и политички те природни (елементарни) ризик, те обично покрива само један већи део кредита који ретко када премаша 90%, док остали део ризика сноси веровник (самопридржај). Осигурање понегде обухвата и цене и трансферни ризик.

вољније услове у односу на висину учешћа и опште услове рефинансирања, али само ако је кредитни посао осигуран од извозних ризика. При рефинансирању Фонд води рачуна о смерницама друштвеног плана, прописима важећих закона и међудржавним уговорима. У поједином кредитном послу може учествовати и више банака односно привредних организација. Прелазне одредбе регулишу и рефинансирање извозних кредита преко Југословенске банке за спољну трговину.

Значајна за земље у развоју јесте резолуција Конференције УН (1964) за трговину и развој (*UNCTAD*) о основним принципима за будућу међународну финансијску сарадњу, која се залаже ⁽³⁴⁾ за олакшавање услова кредита, нарочито за делимичну отплату дугова у националним валутама дужника, продужење отплатних рокова на најмање 20 година, комбинацију поклона и зајма уз највишу каматну стопу од 3%, невезивање зајмова за развој за поједине конкретне пројекте нити за набавку опреме у земљи веровника, надаље за координацију помоћи преко Светске банке односно конзорцијума или регионалних и других институција. Велики значај извозних кредита и њиховог осигурања доказују и разни предлози за оснивање међународне гарантне и реесконтне установе (центра за рефинансирање) или мултилатералног система за осигурање инвестиција од свих ризика осим од нормалних комерцијалних ризика.

в) *Осигурање у међународној трговини, саобраћају и реосигурање.*
— Све већи развој међународне трговине те делимично с њом повезаног међународног саобраћаја са разним врстама (поморски, речни, касније железнички, у најновије доба ваздушни те путнички, аутомобилски и камионски саобраћај) проширио је знатно потребу осигурања превозних средстава (каска), терета (карго), путника и других оштећених лица, где се често примењује и осигурање од одговорности. У тим случајевима важност уговора о осигурању протеже се и на иностранство, те се поставља питање наплате премија осигурања у страниој валути, слично питање валуте за исплату накнаде штете (осигураног износа), као и регресног захтева осигуравајућег друштва од кривца.

Већи ризик, нпр. у поморском и ваздушном саобраћају те код осигурања већих, нарочито индустријских објеката, ређе код личног осигурања, изискује и поделу или преношење дела ризика на јака инострана осигуравајућа друштва у виду саосигурања (заједничког осигурања) истог објекта или реосигурања. Поставља се питање валуте у којој је закључен уговор о осигурању, у којој се плаћају премије као и накнада из осигурања. Осим тога, домаћи осигуравајући заводи сарађују са иностраним и при закључивању те извршавању разних уговора о осигурању (процена штете, настале у другој земљи итд.). Послови међународног осигурања потпадају и под девизну контролу.

Правне прописе о иностраном осигурању садрже још од раније (у Сл. листу необјављена) правила за поједине врсте осигурања и тарифе о премијама донете од Југословенске заједнице осигурања уз сагласност СИБ-а; а од њих су за нас најважнија транспортна осигурања те осигура-

(34) Цит. код М. Вучковића, I. с. стр. 311/312.

ња потраживања од иностраних дужника у којима је предвиђен и само-придржај једног дела ризика.

Основна начела међународног осигурања садржи Основни закон о осигурању и осигуравајућим организацијама (7/67) који, и поред начела да се имовина и лица у Југославији осигуравају код домаћих осигуравајућих организација, препушта СИБ-у издавање прописа о томе коју имовину, која лица и у којим случајевима је допуштено осигурање у иностранству, те за која се имовинска и лична осигурања код којих се премија плаћа у динарима, може исплатити накнада штете односно исплата уговореног износа и трошкова у девизама.

Део обавеза по основу осигурања и реосигурања који се не може осигурати путем реосигурања или саосигурања у Југославији, може се осигурати реосигурањем у иностранству. Заузврат, наши заводи за реосигурање могу вршити реосигурање страних осигуравајућих организација. Осигуравајућем заводу и заводу за реосигурање који се намерава бавити иностраним осигурањем, дозвољава се оснивање само ако располаже минималном почетном резервом сигурности ⁽³⁵⁾ за поједине врсте осигурања у девизама (транспортно осигурање, осигурање средстава и радова домаћих предузећа у иностранству и осигурање робе иностраних сопственика робе у Југославији [у консигнационим складиштима и др.]) код којих се одштета плаћа у девизама; завод за обављање послова реосигурања у истим пословима мора располагати чак девизама у противвредности од 15 милиона Д., чиме се жели постићи концентрација оваквих знатних разлика у сигурним заводима.

Осигуравајући заводи наплаћују премије осигурања и реосигурања, као и накнаде за извршене услуге од домаћих лица у начелу у динарима, од страних лица у девизама, ако законом или одлуком ⁽³⁶⁾ није друкчије одређено, а по истом начелу се исплаћују одштете, осигурани износи и трошкови по пословима осигурања и реосигурања.

Потраживања по извозним кредитима новоосновани Фонд осигурава од ризика, одређених његовим још недонетим правилима, осигурања на основу уговора са привредном организацијом-кредитором, док послове у вези са извршавањем тог уговора обавља осигуравајућа организација којој Фонд повери те послове. Средства за накнаду штете Фонд стиче премијама, али федерација одговара као јамач средствима одређеним за рефинансирање за обавезе настале из послова осигурања које Фонд из премија не може подмирити. Прелазне одредбе регулишу преузимање осигурања потраживања на основу кредита за извоз робе и инвестиционе радове у иностранству које је до сада обављала Југословенска банка за спољну трговину односно Југословенска заједница осигурања.

VI. Иностране некретнине у Југославији, југословенска имовина у иностранству, југословенска учешћа у иностраним те инострана у југословенским предузећима. — Национализација некретнина страних држављана,

(35) Закон о условима за оснивање и пословање осигуравајућих завода и завода за реосигурање (18/67).

(36) Одлука о плаћању у девизама накнаде штете, осигураних износа и трошкова из послова осигурања (52/66, ИД. — 33/67).

страних установа или страних приватних или јавноправних лица ⁽³⁷⁾ није погодила некретнине представништва страних држава употребљаване за званичне сврхе. Финансијски третман зграда амбасада и конзулата регулишу, поред евентуалних повољнијих одредаба домаћих прописа о дажбинама, бечке конвенције о дипломатским односима (од 6. XI 1962) и о конзуларним односима (од 22. IV 1963). Оне предвиђају разна ослобођења од дажбина које се односе на зграде и осталу имовину амбасада, осим пореза и такса који се убирају као накнада за посебне учињене услуге. Ослобођења важе и за регионалне и комуналне дажбине што изискује одговарајуће југословенске односно иностране регионалне и комуналне прописе. Овамо спада још Конвенција о привилегијама УН, Конвенција о имунитету и привилегијама специјализованих установа УН те Статут Међународног удружења за развој, који предвиђа широка ослобођења од пореза на имовину, приходе и трансакције.

Земљиште за Југословенску слободну зону у Солуну уступила нам је Грчка на 50 година за нашу употребу, и то државно и општинско земљиште бесплатно, док је Југославија морала исплатити вредност експроприсаних земљишта. Обнова разрушене зоне после прошлог рата наметнула нам је знатне трошкове.

Ново друштвено-политичко уређење довело је до знатних измена у власништву наше приватне имовине те иностране код нас. Поред већ споменуте национализације туђе имовине заједно са некретностима (са неким изузецима у корист држављана САД те у Југославији настањених странаца), требало је постићи *деблокирање и реституцију* југословенске одвучене имовине у иностранству, не само у бившим непријатељским већ и савезничким државама укључујући монетарне резерве пренете уочи рата или на његовом почетку у савезничке државе. Већ одлуком АВНОЈ-а од 21. XI 1944. заплена је *имовина непријатеља* — немачког Рајха и његових држављана, лица немачке народности и ратних злочинаца. Заплена је обухватила и имовину таквих југословенских држављана у иностранству. Нови Закон о преносу непријатељске имовине у државну својину и секвестрацији имовине одсутних (63/46, измене и допуне = ИД) одредио је и секвестрацију имовине одсутних иностраних лица, којима је касније, на захтев поднет у прописаном року, имовина враћена уколико није потпадала под мере национализације, аграрне реформе, одузимања ратне добити и сл. Сличне мере социјалистичких земаља могле су погодити и југословенску имовину, што је регулисано и посебном конвенцијом са Чехословачком.

И тешка девизна ситуација после ослобођења захтевала је концентрацију непокретне и покретне *југословенске имовине у иностранству*. Поред девизног закона (86/46), који је за циљ имао и продају текућег девизног прилива Народној банци, Закон о заштити југословенске имовине у иностранству (12/46) обавезао је наше држављане и предузећа на пријаву имовине и дугова у иностранству те обавезну понуду девиза. Уред за заштиту југословенске имовине у иностранству могао је према потреби

(37) По чл. 3 Зак. о ИД Закона о национализацији приватних предузећа (35/48), Упутство (35/48).

и ликвидирати њихову имовину. Тако је могао стећи и учешћа у иностраним предузећима, док је иностране обвезнице већином продао. И данас Уред обавља различите послове у вези са ликвидацијом те имовине и дугова.

Углавном, наша ранија имовина у иностранству је ликвидирана, слично као и страна имовина у Југославији.

Међутим, убрзо су се, поред предатног учешћа Народне банке у главници Банке за међународне обрачуне, појавила нова учешћа у Светској банци, Међународном монетарном фонду, ИДА-и те вероватно убрзо и у међународној финансијској корпорацији од којих до сада нисмо примили никакве дивиденде односно добити. Већ смо споменули ново аустријско-немачко-југословенско трговинско и финансијско друштво у Бечу.

Учешћа у иностраним предузећима важна су и за наш платни биланс, с једне стране као извор прихода подложен евентуално и иностраном опорезивању које захваћа приход, те евентуално и саму имовину, док стицање учешћа представља негативну ставку у билансу.

Треба споменути и мешовита предузећа са учешћем више држава у главници, одмах после ослобођења два совјетско-југословенска те 6 југословенско-албанских, која су после 1948. г. била ликвидирана. Код оваквих предузећа се појављује, нарочито, питање процене основних средстава (арпорта), расподеле добити, њеног опорезивања, трансфера добити те праведне ликвидације. Таква предузећа могу исказивати, поред улога саме државе, и учешће приватног капитала. Као сувласник (акционер) може се појавити и (јавна) банка (раније нарочито Југословенска банка за спољну трговину), док нови прописи о спољнотрговинском (чл. 88) и девизном пословању (чл. 38) допуштају у широком опсегу домаћим привредним организацијама и банкама оснивање својих предузећа (ев. заједно са другим ПО и банкама) и заједно са иностраним предузећима или учешће у иностраним предузећима. Поред изричито наведених облика предузећа и послова које домаћа организација може поверити иностраној фирми (нпр. послова заступања, продаје са консигнационог складишта), допушта се и „остваривање и других облика привредног пословања на иностраном тржишту”. Као пример наводимо подружницу Tomos-Nederland или творницу покућства Мебло са подружницом у Горици (Италија) те разна грађевинска предузећа у западно- и источноевропским као и азијско-афричким земљама.

Ради оснивања предузећа или стицања учешћа привредне организације могу користити 1) девизе којима самостално располажу у смислу чл. 16. и 17. Девизног закона (ретенциона квота), 2) девизе прибављене путем кредита у Југославији и иностранству и 3) добит остварену у иностранству у предузећима која су основале или у којима учествују. Остварену добит у иностраном предузећу домаћа ПО може унети у Југославију, али и искористити за повећање досадашњег учешћа (реинвестиција), за кредитирање истог или другог предузећа у иностранству и за оснивање нових предузећа у иностранству. И код таквих предузећа се појављују важнији финансијски проблеми споменути код мешовитих друштава.

Посебна одлука (29/66) регулише и располагање девизама у току извођења инвестиционих радова у иностранству, обрачунавање трошкова

пословања и утврђивање добити: при томе, предузеће може користити девизе примљене од иностраног сауговарача из наслова аванса и наплате радова, из кредита домаћих и иностраних банака и других извора те девизе којима слободно располаже, као и 50% добити исказане по привременим годишњим обрачунима погона у иностранству. По завршетку радова погона треба добит остварену у иностранству унети у земљу, и то пошто је погон измирио све обавезе према прописима односне земље, значи и дажбине којима је био вероватно као самосталан погон задужен. Иностранци наручници ће често тражити од нашег извођача радова гаранције (југословенске или своје) банке већ приликом лицитације те касније за правилно извођење радова.

Сличне захтеве поставља и иностраним извођачима и наша Наредба о условима за уступање изградње инвестиционих објеката иностраном извођачу (22/63), тражећи гаранцију за извођење радова, плаћање доприноса, пореза, царине и других дажбина једнако као домаћа грађевинска предузећа⁽³⁸⁾. И разни југословенски споразуми са земљама у развоју о трговини те економско-техничкој сарадњи предвиђају барем привремено ослобођење од царине на инструменте потребне за извођење инвестиционих радова.

Све актуалније постаје опет питање *учешћа иностраног капитала* у нашим предузећима, који се почео појављивати најпре у казинама за играње у туризму, док су му сада отворена врата шире. Стамбене зграде само с једним станом могу страним држављанима давати у дугорочни закуп (најмање за 5, највише за 30 година) само радне организације и друштвено-политичке заједнице, и то ради повременог или трајног одмора и опоравка и задовољавања других личних потреба⁽³⁹⁾.

Сарадњу са иностраним капиталом омогућивали су већ прописи о дугорочној производној кооперацији (Одлука 41/66), надаље прописи о кредитним пословима са иностранством (најновији Закон — 29/66) који се позивају на одредбе важећих прописа о удруживању средстава радних организација за заједничка улагања ради извршавања задатака који се појављују на основу уговора о дугорочној пословној сарадњи и другим видовима удруживања средстава. Ови се прописи примењују и на вршење кредитних послова са иностранством, те на улагања и коришћења девиза којима те радне организације слободно располажу. Ради заједничког вршења кредитних послова са иностранством којима се кредитира корисник у иностранству или по којима се са страним сауговарачем заједнички наступа на тржиште, радна организација може удруживати средства новчаног дела свог пословног фонда са средствима страног сауговарача, али после претходне пријаве банци.

(38) Уместо тога сада налажу допуне Осн. зак. о доприносима и порезима грађана (15/67) плаћање пореза на добит од извођења инвестиционих радова у Југославији иностраним грађанима, страним приватно-правним лицима и страним организацијама по стопи од 35%, као и посебних доприноса које плаћају наше привредне организације.

(39) Подробије глава VI Зак. о промету земљишта и зграда (15/67) те одговарајући републички прописи.

Коначно је проширена делатност *слободних царинских зона* по уреду на стране државе Уредбом ⁽⁴⁰⁾ која наводи као пословну сарадњу нарочито: вршење трговачких манипулација робом, учествовање у изградњи складишта (са ограничењима из чл. 41) и других објеката и о њиховом финансирању, као и коришћење средстава за рад иностране фирме у зони за складиштење и оплемењивање робе и вршење других уобичајених трговачких манипулација робом. Инострана фирма може, у сврху привременог коришћења, уносити без царине у зону своја средства за рад, ради употребе према уговору о пословној сарадњи. У зони може основати своје представништво те вршити трансфер својих потраживања која јој припадају према уговору, у складу са девизним прописима.

После дуготрајних дискусија о предвиђеном начину улагања иностраних средстава у домаћа предузећа Законом о ИД Закона о средствима привредних организација (31/67) додат је нов, 7. одељак о удруживању средстава за заједничко пословање и то под а) удруживање средстава ПО, под б) улагање средстава страних лица у домаћу ПО. Нису основана нека акционарска друштва, већ одредбе споменутог закона о удруживању средстава ПО за заједничко пословање важе и за уговоре о трајном улагању средстава страних правних и физичких лица у домаћу привредну или другу радну организацију ради постизања заједничких пословних циљева уз заједнички ризик, уколико савезним законом није одређено друкчије. Ограничења се односе на висину страних улагања која не смеју ⁽⁴¹⁾ достизати укупна средства домаћих организација у односном предузећу, на немогућност улагања у неке привредне области и друштвене службе ⁽⁴²⁾. Ради заштите домаће привреде, интереса државе или одбране и равноправности у 6 случајева (набројених таксативно у чл. 64. закона) закључење уговора не сме се уписати у посебан регистар. Страни сауговорач мора претходно понудити пренос својх права и обавеза односној домаћој организацији ако их жели пренети, има право на трансфер средстава стечених заједничким пословањем у сагласности са уговором и девизним прописима, те може овим средствима повећати своје учешће у средствима заједничког пословања или их уложити ради заједничког пословања у другу домаћу ПО, или њима друкчије располагати у Југославији у складу са прописима, осим са 20% средстава (умањених за порез) која мора реинвестирати у исту или другу домаћу радну организацију или банку те му Народна банка мора платити уобичајену камату. И пословна удружења могу ⁽⁴³⁾, ако имају у своме саставу јединицу за производњу производа, обављање услуга или за промет робом својих чланова или за њихове потребе, закључити и са иностраним правним и физичким лицима уговор о удруживању средстава ради заједничког пословања.

(40) О пословној сарадњи с иностраним фирмама у слоб. цар. зонама (20/67).

(41) Осим на основу посебног интереса за развој неког привредног подручја утврђеног од стране Савезне скупштине.

(42) Уз изузетке које може одредити СНВ.

(43) По новели Осн. зак. о јединственим привредним коморама и о пословној сарадњи у припреди (31/67).

Уједно је прописан *порез на добит* страних правних и физичких лица која улажу средства у домаћу ПО ради заједничког пословања (Закон — 31/67) у висини опет 35% од исказане добити и неких неисказаних видова прихода. Овом порезу нису подложне камате од обавезног депозита једног дела добити у банкама. Не плаћају се камате на пословни фонд од улагања страних лица ради заједничког пословања. Разрезани порез на добит снижава се, у случају реинвестиције од најмање 25% добити у истом или другом домаћем предузећу или депоновања у банци, зависно од постотка реинвестиране добити за 15 па све до 50% (уз извесна ограничења).

Од ових прописа који су, с једне стране, водили рачуна о оправданим привредним интересима страних улагача, с друге стране о основним начелима радничког самоуправљања, очекује се прилив знатнијих иностраних средстава за унапређење наше привреде. Проблем заједничког улагања у већим размерама нужно се појављује нарочито код електричних централа, мреже за пренос и дистрибуцију електричне струје (СУДЕЛ), нафтовода, плинотова, атомске енергије.

Све актуелније постаје и опорезивање подружница (погона) те афилијација матичних предузећа у иностранству, нарочито опорезивање „мебудруштвених“ дивиденди (intercorporate dividend) где се траже решења за спречавање двоструког опорезивања те добити, која морају занимати и Југославију.

Др Владимир Мурко

РЕЗЮМЕ

Международные валютно-кредитные отношения с международным валютно-кредитным правом

Так как в публичных (общественных) финансах валютные операции (валютно-кредитные отношения с валютно-кредитным правом) выделяются как отдельный предмет, что вызывается и обширностью материи, мы посветили отдельную статью вопросам международных валютно-кредитных отношений с международным валютно-кредитным правом, исходя из их значимости и специфичности. В ней, в основном, мы не касаемся теории денег и кредитов, предоставляя их изучение политической экономии.

Данный обзор также не охватывает полностью систему международных валютно-кредитных операций, а является лишь первой попыткой изложить, наряду с уже существующими определениями международных финансов, главное содержание предмета, имеющего, учитывая растущее значение и размеры международных финансов, все условия к тому, чтобы стать отдельной научной дисциплиной.

В статье рассматриваются:

I. Государственные долги и иски, другими словами, государство не только как должник и гарант, но и как кредитор.

II. Международные финансовые институты, становящиеся все более значимым фактором международного денежного обращения и международного кредитования и, наконец, институты технической и экономической помощи, хотя помощь оказывается и в форме бюджетных расходов.

III. Международное валютное право, изучающее особо: А. Ограничение валютного суверенитета в отношении выпуска в обращение денег и установление и поддержание постоянного курса денег к золоту или валютам других стран. Б. Выполнение международных денежных обязательств, и В. Защиту иностранной денежной системы.

IV. Денежное обращение с заграницей и валютное законодательство совместно с видами денежного обращения, институтами для их выполнения, денежными соглашениями, а также валютное законодательство, его цели, формы и тенденции к его отмене или, хотя бы, к его ограничению.

V. Кредитование международной торговли и страхование, охватывающее различные виды кредитов, разные формы государственных гарантий и страхование кредитования экспорта и, наконец, страхование в международных отношениях.

VI. Иностранное имущество в Югославии и югославское имущество заграницей. В связи с возрастающим участием иностранного капитала в Югославии, а также нашего капитала в иностранных предприятиях, возникают многочисленные финансовые проблемы, входящие, правда, частично и в проблематику международного обложения налогом.

SUMMARY

International Monetary-Credit Relationships with the International Monetary-Credit Law

Considering that in public (social) finances the monetary finances (monetary-credit relationships with monetary-credit law) are taken as a separate subject, as exacted by the comprehensiveness of the matter, a special study is devoted to these relationships on account of their importance and specificity. The theory of money and credit is mainly left out leaving to the political economy to elaborate them.

The study does not encompass the entire system of international monetary-credit finances, but is a first attempt to expose, alongside with the definitions of international finances, the main contents of the matter, that is quite likely to become a special discipline on account of the growing significance of international finances.

In the study are consequently determined:

I State debts and credits, i.e. the state not as debtor and guarantor but as a creditor.

II International financial institutions as a factor, whose importance is increasing, of the international financial operations and international crediting, and finally institutions for technical and economic aid, although the aid is extended in the form of budgetary expenditure.

III International monetary law dealing with: A. Restrictions of monetary sovereignty as to the issue of money; determination and/or maintenance of constant circulation of money with respect to gold or other currencies; B. Fulfilment of international monetary commitments; and C. Protection of international monetary system.

IV Financial operations with foreign countries, and foreign currency regulations with instruments of financial operations, institutions dealing with it, payment agreements and currency regulations — their purposes, forms and tendencies for their abolishment or at least restriction.

V. Crediting of international commerce and insurance comprising different forms of credits, different forms of state guaranties and insurance export credits, and finally insurance in international relations.

VI. Foreign property in Yugoslavia, and Yugoslav property in foreign countries. Problems arising from the increasing participation of foreign capital in Yugoslavia, and Yugoslav participation in foreign enterprises, that partly enter in the frame of the problems of international taxation.

R É S U M É

Les rapports monétaires-créditeurs internationaux avec le droit monétaire-créditeur international

Etant donné que dans les finances publiques (sociales) les finances monétaires (les rapports monétaires-créditeurs avec le droit monétaire-créditeur) se séparent en tant que branche spéciale, ce que réclame aussi l'ampleur de la matière, nous avons consacré une étude spéciale aux rapports monétaires-créditeurs internationaux avec le droit monétaire-créditeur international, en raison de leur spécificité et de leur importance. Dans cette étude, en général, nous avons passé sous silence la théorie de la monnaie et du crédit en laissant le soin à l'Economie politique de traiter cette question.

Ce compte rendu ne signifie pas un système global des finances monétaires-créditeurs internationales, mais une première tentative de présenter, outre la définition donnée des finances internationales, la teneur principale de la matière qui a toutes les conditions nécessaires, eu égard au volume et à l'importance de plus en plus grande des finances internationales, de s'émanciper en tant que discipline scientifique spéciale.

Dans cette étude nous traitons, par conséquent, les questions suivantes:

I. La dette publique et les avoirs, donc l'Etat non seulement en tant que débiteur et garant, mais aussi en tant que créancier.

II. Les institutions internationales en tant que facteur de plus en plus important du trafic de paiement international et de créditement international, en définitive les institutions de l'assistance technique et économique, quoique l'assistance est fournie aussi sous l'aspect des dépenses budgétaires.

III. Le droit monétaire international qui étudie surtout: A. La limitation de la souveraineté monétaire au sujet de l'émission de la monnaie, la détermination, c'est à dire le maintien du cours constant de la monnaie par rapport

à l'or et aux autres monnaies; B. L'accomplissement des obligations monétaires internationales et C. La protection du système monétaire étranger.

IV. Le trafic monétaire avec l'étranger et les prescriptions relatives aux devises avec les instruments du trafic de paiement, les institutions pour sa réalisation, les accords de paiement, donc les prescriptions relatives aux devises avec les instruments du trafic de paiement, les institutions pour sa moins leur limitation.

V. Le créditement du commerce international et l'assurance qui englobe les différentes formes de crédit, les différentes formes de garanties d'Etat et l'assurance des crédits d'exportation donc l'assurance finale dans les relations internationales.

Le patrimoine étranger en Yougoslavie ainsi que le patrimoine yougoslave à l'étranger. En raison des participations croissantes du capital étranger en Yougoslavie ainsi que des participations yougoslaves dans les entreprises étrangères, différents problèmes financiers se posent qui, du reste, s'implantent en partie dans la problématique de l'imposition internationale.